

SÖZLÜ KÜLTÜR VE OKULÖNCESİ EĞİTİMİ

Bir yaşından itibaren, ninni ev tekerlemeler çocuğun dünyasına yön verip, ileriye dönük bir temel oluştururlar.

Dr. Mukim SAĞIR

Eğitim, insanla var olan, insanla gelişip, insanla yaşayan, aynı amaca yönelik istenilen değişimler bütünüdür. Bu istenilen yön ve doğrultudaki değişimlerle birlikte öğrenme de başlamış olur.

Öğrenme bir kazanma, sahip olma sürecidir. Kabul edilen, kalıcı bir davranış değişmesi olarak ortaya çıkar.

İnsan, kültürel ve toplumsal çevreyle etkileşim içinde olduğundan hep yeni yeni davranışlar kazanabilir. Sosyalleşme ve kültürlenme olarak adlandırılan bu süreç, aslında kapsamlı bir öğrenme ya da öğretme süreci olarak görülür.

Eğitim, insanlık tarihinde, yalnızca okulların oluşmasıyla ortaya çıkan bir süreç olmadığı gibi, sadece okuldaki yaşantıyla da sınırlı değildir. Birçok öğrenme, okul dışında ve bir öğretmen olmadan da gerçekleşir¹. Çocuklar okula gelmeden de çok sayıda davranış kazanabilirler.

Okul dışındaki öğrenmenin en önemli niteliği bir kısım davranışların istenmeyen davranışlar olabileceğidir. Ana-baba ve çevre okullardaki gibi plânlı, hedefleri belli bir eğitim veremeyebilirler.

Okulların eğitim hizmetindeki en ayırıcı yanı da maksatlı öğretim kurumları olmalarıdır. Bilinen öğretim programları uygulanır veya uygulanmaya çalışılır. Eğiten ve eğitilenler, nereye gideceklerini, neleri öğreneceklerini bilirler.

Eğitim ile toplum düzeni sıkı bir ilişki içerisinde. Gelişmişliğin ölçüsü istenilen eğitimin sonuçlarıyla ilgilidir. Eğitimin hedeflerine ulaşıp ulaşılmadığı bilinenek gelişme ve kalkınma düzeyi belirlenir².

İster okulda olsun isterse okul dışında, eğitimin hedefleri bilinmeli ve ona göre hareket edilmelidir. Bilhassa da okul öncesi çağda, ana-baba çocuğunda oluştur-

mak istediği davranış değişikliklerini belirleyip, uygulamaya geçmelidir. Doğru yolda olup olmadığını da onun hangi yaşantılar içinde olduğunu izleyerek anlayabilir. Düzenlenmiş bir çevre ile ilgi alanları ve beklentilerine uygun ortam çocuğun eğitim başarısını yükseltir.

Milli eğitim milli kültüre dayanır. Folklor ise milli kültür hazinelerinin en önemlisidir. Bu hazinede herşey vardır; özellikle halkın yaşama düzenini, dünya görüşünü, sanat zevkini, din anlayışını, düşünüş ve inanış sistemlerini, bunlarla ilgili âdet ve geleneklerini hep bu hazine içinde bulabiliriz³. Bizi geçmişe bağlayan, ruh veren, yaşatan hep bu hazineye ait değerlerdir.

Folklor - eğitim ilişkilerini ve bu ilişkilerin okulöncesi çağındaki durumunu şöyle açıklamak mümkündür.

ÇOCUK VE FOLKLOR İLİŞKİLERİ :

Çocuk ilk iki yılda güven duygusu gelişmiş, çevreyle ilişkileri olumlu, bağımsızlığını kazanmış bir kişiliğe sahip olmuştur. Kısa süren bebeklik çağından sonra bilgi edinmeye başladığı gerçektir. Sözler, sesler, şekiller, renkler, fikirler çocuğun hayatına dolar, duygularını tahrik ederek idrakini heyecanlandırır. Konuşmak gibi zor ve karmaşık bir olayla karşı karşıya kalır. Artık, sesleri ayırt etmek anlamlandırmak gibi yoğun bir zihnî faaliyet içindedir.

Altı aylık bir çocuğun annesini ayırt etmeğe başlamasıyla yine annesinin sesini de tanıması doğaldır. Bir yaşından itibaren de dil gelişimi hızlanır ve taklit ederek öğrenme ortaya çıkmış olur. Çocuğun ilk tepkileri olan «hav hav, e e e» sesleri doğayı ve anneyi taklidin ilk işaretleridir. Ninni ve tekerlemeler işte bu

dönemde çocuğun dünyasına yön verip, ileriye dönük bir temel oluşturabilirler.

İki ile dört yaş arasında dildeki gelişme konuşmaya dayalıdır. Çocuk soru sorabilir, fakat cevap veremez. Sebep-sonuç ilişkileri kuramadığı bir dönemdedir. Hayatı «ben» olarak bilir ve kendinden başka bir dünyayı anlayamaz.

İki-altı yaş arası dilde kavramların da geliştiği bir dönemdir. Ezberleme yeteneği ise daha çok gelişme göstermiştir. Çocuk, anlamlarını bilmese dahi tekerlemeleri, ninnileri mırıldanarak belli vücut hareketleri yapar.

Çocuğu okula hazırlayan ortamı ve hazırlık konularını şu sıra dahilinde bilip, ana-babaların da gereğini yerine getirmeleri şarttır.

Zekâ gelişiminin olması çevre ile ilgilidir. Bebeklik çağından itibaren çocuklar, bilgi kazanma ile zihinsel faaliyetler arasında bir ilişki içindedirler. Bu durumu bilip, konuşarak, oyun ve öğretim araçları temin ederek çocuğu hazırlamak gerekir. Çocuğın «Neden?» sorusuna cevap verilerek kelime bilgisi zenginleştirilir, merakı giderilebilir. Oyun oynamak zihni geliştiren bir faaliyet olarak önemli bir rol oynar.

Çocuğa yavan bir dille yaklaşılmamalıdır. Yaratıcı ve yaşatıcı bir ruh hali içinde olarak, dil ve duygu güzellikleri okul öncesi çağda çocuğa sezdirilmeli, dil ve duygu terbiyesinin yerleşmesi sağlanmalıdır. Okumayı bilmeyen bir çocuğın dahi, dinlemeyi bilen, konuşan, düşüncelerini sıralayan, sezışleri keskinleşen bir hazırlanmışlığı olduğu unutulmamalıdır. Ana-baba sözlü folklor malzemelerini bilerek bilhassa bu dönemde çocuğa yaklaşmalı, dolayısıyla da faydalı olmalıdır.

2-6 yaş arası sözlü ifade dönemidir. Çocuğın gördüğünü, yaşadığını, düşündüğünü doğru bir şekilde ifade etmesine yardımcı olunmalıdır. Bu yol göstericilik Türkçe'yi doğru, düzgün konuşmalarını sağlayacak, şuurulu bir yazı dilinin de temelini oluşturacaktır. Bu sebeple seçilen hikâye, masal, şiir, bilmecelerle, bilmedik-

leri konu ve eşyalar üzerinde de konuşmaları, soru ve cevaplara başvurmaları sağlanılacaktır. Çocukların gizli duran potansiyellerini, yeteneklerini ortaya çıkarmak gerekir. Fizyolojik, sosyal ve heyecansal gelişmelerin şekillenmeğe başladığı bu dönemde usta ellerin yöneteceği bir eğitim anlayışına ihtiyaç vardır. Kritik, ilginç ve dikkate değer bu yıllarda doğal yeteneklerin olumlu yöne çevrilmesi kaçınılmazdır. İlk beş yılda öğrenilenlerin tüm hayat boyunca öğrenilenlerden fazla olduğu, gelişmenin en önemli bir dramatik aşamalarının bu dönemde bulunduğu yine birçok eğitimci tarafından kabul edilen bir gerçektir.

Birçok sosyal alışkanlıkların kazanılmasında folklor ürünlerinin rolü ve önemi bilinerek eğitimi güçlendirecek olan bu yönünü iyi kullanmak gerekir.

Masal çağı çocukları, birbirlerinin haklarına saygıyı, birlikte iş yapma, sorumluluklarını paylaşma alışkanlıklarını hep masal ve masalımsı eserlerden öğrenebilirler. Almak - vermek, egoist eğilimlerden sıyrılmak, açık fikirli, toleranslı, cömert, cesur, fedakâr kişilerin yetiştirilmesi folklor ürünü edebî eserlerin günlük hayata girmesiyle mümkündür.

Okulöncesi çocuğının doğal merakları olduğunu her anne ve babanın bilmesi gerekir. Çocuğın çevresini sevgi ve ilgiyle araştırdığı, durmadan soru sorduğu, bilmeğe ve öğrenmeğe çalıştığı gerçektir. O halde bu ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda elde edeceği bilginin nitelikleri ve doyurucu olması önemlidir. Heyecanları, coşkuları ilgileri olumlu yöne sevk etmek, bu dönemden sorumlu herkesin başta gelen görevleri arasındadır.

Okul öncesindeki okullu veya okulsuz eğitime gereken önemi veren ülkeler ileri ülkelerdir. Oralarda geri kalmışlıktan söz edilemez.

1. H. Tekin, Okullarımızda Türkçe Öğretimi, s. 3
2. a.g.e. s. 7
3. E.C. Güney, Folklor ve Eğitimi, s. 9